

РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Досліджено проблеми та особливості мобілізації і використання ресурсів місцевих бюджетів у сучасних умовах, питання регламентації взаємовідносин між учасниками бюджетного процесу в місцевих радах, прозорості місцевої бюджетної політики. Запропоновано авторський підхід до «бюджетного регламенту місцевої ради» як механізму формування та використання фінансових ресурсів територіальної громади.

Ключові слова: місцеві бюджети, муніципальні органи влади, самоврядування, бюджетний регламент, прозорість бюджетного процесу.

Місцевим бюджетам належить особливе місце в бюджетній системі України, тому що, з одного боку, через місцеві бюджети держава, відповідно до принципу єдності бюджетної системи України, реалізує загальнодержавну соціальну політику; а з іншого – місцеві бюджети є основною ресурсною базою для самоврядування територіальних громад. Реформування бюджетної системи України триває з 2001 року і передбачає модернізацію міжбюджетних відносин саме через надання більшої фінансової самостійності місцевим органам влади для вирішення проблем розвитку територіальних громад. На жаль, бюджетна політика щодо бюджетів місцевого самоврядування, яку можна поділити на державну і місцеву, сьогодні ще зберігає застарілий механізм централізованого регулювання. Щодо державної політики, то вона реалізується через законодавство про місцеве самоврядування, галузеве законодавство, бюджетне законодавство та загальнодержавні фінансові нормативи бюджетної забезпеченості для місцевих бюджетів. Місцеві ж органи влади в процесі формування бюджетів обмежені у своїх діях законодавством, але водночас мають достатній простір (після прийняття нових Бюджетного та Податкового кодексів України) для формування власної політики. В умовах формульного порядку розподілу міжбюджетних ресурсів кращих результатів досягає та територія, що має власну цілеспрямовану ефективну політику [6, с. 64]. Таким чином, доцільно розглянути як з боку науковців, так і з боку практиків з муніципальних фінансів нові можливості бюджетного процесу на місцевому рівні, дослідити дефініції «бюджетний регламент» та «прозорість бюджетного процесу» стосовно місцевих рад, розробити механізм, який би упорядкував у кожній місцевій раді процеси формування та використання фінансових ресурсів. Саме такий підхід до вирішення проблем територіальних громад спричинить створення фінансово потужних місцевих бюджетів, а, отже, дасть можливість досягти бажаного результату для всієї системи місцевого самоврядування – суттєвого збільшення показників життєдіяльності та життєзабезпечення людини і через неї – усього суспільного добробуту.

Проблеми формування місцевих бюджетів, зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування, фінансового вирівнювання розвитку регіонів входять до

кола наукових інтересів багатьох учених. Наприклад, проблематиці регіональної бюджетної політики присвячені останні праці таких вітчизняних науковців, як Л. Р. Джеферової, І. З. Сторонянської, С. Л. Шульц; методології бюджетного моніторингу – А. Ю. Рудика, І. В. Самчинського, Т. А. Шаповала, І. Ф. Щербини; питанням формування місцевих бюджетів та зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування – С. А. Буковинського, О. Д. Василика, О. І. Кириленка, Н. І. Костіної, В. О. Кудряшова, К. В. Павлюка, В. Б. Тропіної, С. В. Юшка, О. В. Шевченко та інших. Наукові дослідження нині переважно зосереджені на різних аспектах процесу формування і виконання місцевих бюджетів та замало уваги звертається на вивчення ролі планування в процесі використання коштів та етапів проходження бюджетного процесу на місцевому рівні, недостатньо досліджені нові можливості муніципальних органів влади при формуванні місцевої бюджетної політики в управлінні розвитком територіальних громад.

Сьогодні особливо гостро постає проблема забезпечення фінансової самостійності місцевого самоврядування, що негативно впливає як на рівень якості публічних послуг, так і на рівень задоволення потреб певних територій, районів, міст, селищ та сіл. Саме ця обставина і зумовила потребу у вивченні процесу формування і виконання місцевих бюджетів, ролі планування, регламентації взаємовідносин та прозорості етапів проходження бюджетного процесу на місцевому рівні. Тому, зважаючи на неоднозначність та складність досліджуваної проблеми, існують питання, що потребують поглибленого вивчення, а саме: розвиток науково-методичних засад щодо визначення дефініцій «бюджетний регламент» та «прозорість бюджетного процесу» в аспекті місцевих рад; складання місцевих бюджетів у сучасних умовах; питання регламентації взаємовідносин між різними учасниками бюджетного процесу на місцевому рівні; проблеми залучення територіальної громади до процесів розподілу бюджетних коштів на умовах прозорості та врахування інтересів зацікавлених сторін.

Реформа системи фінансування місцевих органів влади має за мету забезпечити фінансову самостійність місцевого самоврядування, залучення громадян до управління територіями власного проживання, самостійного вирішення питань регіонального значення

в інтересах певної громади. Самостійність органів місцевого самоврядування визначається законодавчо закріпленими положеннями, наявністю комунальної власності й самостійним формуванням та використанням бюджету, безпосередньою вибірністю органів влади територіальною громадою та звітністю цих органів населенню [1]. Місцеве самоврядування, таким чином, стає особливою формою «публічної влади» [2], діяльність якої регламентується винятково законом та «випадає» із вертикалі державної влади. Зазвичай, згідно з теоріями про бюджетний процес, це передбачає перерозподіл бюджетних функцій між рівнями влади, зміну меж фінансової компенсації регіонам, закріплення за органами самоврядування певного кола власних прибутків тощо. Тому першим кроком на шляху модернізації міжбюджетних відносин в Україні стало прийняття у 2001 році Бюджетного кодексу, який уперше здійснив розмежування на довгостроковій основі доходів та видатків бюджетів усіх рівнів, визначив склад закріплених і власних доходів місцевих бюджетів, урегулював систему міжбюджетних трансфертів шляхом запровадження формульного розрахунку їх обсягу. Таким чином, можемо зробити висновок, що самостійність місцевих органів влади зростає зворотно пропорційно обсягові дотацій з державного бюджету. Проте «Концепція місцевого самоврядування» по-іншому тлумачить самостійність муніципальних органів влади, наприклад: «Завдяки впровадженню принципів місцевого самоврядування в реальні управлінські практики окремих країн, нагальною необхідністю стає використання механізмів «вирівнювання» з метою досягнення пропорційності, збалансованості у розвитку всіх без винятку територій держави. Стаття 9 (п. 5) Хартії вимагає захисту слабких у фінансовому відношенні «місцевих влад» запровадженням процедур усунення фінансових диспропорцій або аналогічних заходів з метою подолання наслідків нерівного розподілу потенційних джерел фінансування». На жаль, в Україні впродовж останніх 10 років спостерігалася негативна тенденція до збільшення кількості дотаційних місцевих бюджетів, зростання питомої ваги дотацій і субвенцій у сукупних доходах бюджетів територіальних громад; обсяг видатків на основі фінансових нормативів бюджетної забезпеченості був значно меншим за реальну потребу; щорічний розрахунок міжбюджетних трансфертів, що здійснювався на основі фактичних показників виконання місцевих бюджетів за останні три роки, не спонукав місцеві органи влади до нарощування дохідної бази та пошуку альтернативних джерел наповнення місцевих бюджетів [6].

Ця суперечність поняття «самостійність місцевого самоврядування» розширює науковий пошук і вимагає застосування якісно нових підходів до категорій, методів та інструментів бюджетної політики щодо бюджетів місцевого самоврядування. Попри значну кількість наукових досліджень у сфері державних фінансів на сьогодні немає чітко визначених категорій, правил та механізмів, пов'язаних із функціонуванням місцевих бюджетів. Досвід свідчить про те, що тут неможливі будь-які назавжди встановлені рекомендації. Місцеві бюджети – категорія динамічна, тому їх дослідження необхідно здійснювати з урахуванням багатьох факторів, що впливають на економічний розвиток певної держави [1]. Категорію «місцеві бюджети» слід розглядати через питання ступеня розвитку демократії в країні; зміни у структурі

економіки; укладеного адміністративно-територіального устрою; ступеня соціальних гарантій; зміни професійної, вікової структури населення; особливо – рівня економічного розвитку окремих регіонів.

У сучасній економічній науці існує два абсолютно протилежні підходи до економічного розвитку регіонів в умовах нерегульованого ринку: неокласики (Р. Барро, Дж. Бортс, Д. Ква, Х. Сала-і-Мартін, Дж. Стейн) пропонують модель зближення/конвергенції регіонів у рівнях доходів і темпах розвитку; прихильники теорії кумулятивної причинності та нової економічної географії (П. Кругман, П. Мартін, Дж. Оттавіано, Дж. Фрідман, М. Фуджіта) передбачають розходження/дивергенцію регіонів за рівнем доходів та темпів розвитку. Відповідно існують і два підходи щодо бюджетної самодостатності регіонів – на засадах фіскальної децентралізації унітарної країни (Іспанія, Італія, Аргентина, Мексика, Болівія) та федералізації (США, Німеччина, Австрія, Канада, Австралія) [4].

Серед вітчизняних науковців є прихильники як першого, так і другого шляху регіонального розвитку, зокрема і формування відповідної бюджетної політики. На нашу думку, Україні доцільніше дотримуватися першого підходу, бо аналіз статистичних даних показує, що сьогодні лише 11 регіонів (м. Київ, Дніпропетровська, Полтавська, Сумська, Донецька, Харківська, Запорізька, Луганська, Чернігівська, Одеська та Черкаська області) належать до групи, в якій податкові ресурси територій перевищують місцеві бюджети; 5 регіонів (Київська, Львівська, Миколаївська області, м. Севастополь та АР Крим) – до групи, податкові ресурси територій є меншими від їх бюджетів менше як на 25%; решта 11 регіонів (Вінницька, Івано-Франківська, Хмельницька, Житомирська, Рівненська, Кіровоградська, Волинська, Херсонська, Закарпатська, Тернопільська та Чернівецька області) – це група, де податкові ресурси територій є меншими від їх бюджетів більше як на 25% [3]. Крім того, в цьому контексті на особливу увагу заслуговує дослідження В. Пилипіва, результати якого довели, що навіть при умові потенціального зарахування частки 25% податку на прибуток підприємств до доходів місцевих бюджетів сьогодні, то у бюджетах 17 регіонів України ці надходження мали б низьку частку і не покривали потреби територіальної громади [5]. На жаль, доводиться констатувати, що сучасний адміністративно-територіальний устрій також характеризується високим ступенем централізації публічних фінансів і концентрації ресурсів на районному та обласному рівнях. Наприклад, загалом питома вага місцевих бюджетів у Зведеному державному бюджеті – 40%, питома вага обласних бюджетів у загальному обсязі місцевих бюджетів – 38%, питома вага бюджетів міст обласного значення – 47%, районних бюджетів – 15% (питома вага бюджетів сіл, селищ, міст районного значення у зведеному районному бюджеті становить – 15-20 відсотків). Тобто під час планування до бюджетів міст обласного значення свідомо закладається втричі більше коштів, аніж до районних бюджетів, тоді, як у селах, селищах, малих містах проживає понад 60% населення України [7]. Крім того, існують чималі розбіжності в економічних і демографічних характеристиках громад і районів з населенням від 15 тисяч мешканців (окремі райони Чернігівщини) до 130 тисяч (Дергачівський район Харківської області) [7]. Це породжує об'єктивні причини існування нерівних

можливостей забезпечення населення публічними послугами. Таким чином, узагальнимо, що на сучасному етапі розвитку недостатність власних і закріплених доходів місцевих бюджетів, наявний адміністративно-територіальний устрій, нерівномірність розподілу податкової бази обмежують переваги глибокої децентралізації державного управління і становлення «класичної» фінансової самостійності муніципалітетів.

На нашу думку, одним із шляхів забезпечення фінансової самостійності місцевого самоврядування має стати поступове підвищення рівня самодостатності регіонів в Україні через оптимізацію функцій та активізацію економічної діяльності усіх без винятку територій. Таким чином, одним із стратегічних пріоритетів України на державному рівні є зменшення диференціації соціально-економічного розвитку регіонів та перехід до конвергентної моделі, а на регіональному – активізація власного ресурсного потенціалу та збільшення його конкуренції, пошук додаткових стимулів залучення громади до процесів розподілу бюджетних коштів. Запропонований підхід надасть можливість муніципальним органам взяти на себе більшу частину практичних питань, пов'язаних з реформуванням місцевої економіки, самостійно впроваджувати розроблені центром загальні положення, коригуючи їх до особливостей тієї чи іншої

територіальної громади.

Усі ці та інші проблеми потребували свого нагального розв'язання шляхом запровадження нового Бюджетного та Податкового кодексів України. Кодексами було передано до місцевих бюджетів окремі джерела доходів, розширено базу надходжень до бюджету розвитку, упорядковано окремі видатки. Право на отримання 50 відсотків понадпланових надходжень податку на прибуток підприємств та акцизного збору можуть додати місцевим бюджетам України щорічний фінансовий ресурс обсягом щонайменше 23 мільярди гривень (у цінах 2010 року) [6, с. 4]. Новий Бюджетний кодекс має низку переваг, зокрема, у ньому закріплено подальший розвиток програмно-цільового методу бюджетування, запровадження середньострокового бюджетного планування, застосування сучасних методів управління бюджетними коштами, державним та місцевим боргом, посилення бюджетної дисципліни. Але вже сьогодні є добре зрозумілим, що більшість вітчизняних муніципальних органів влади недостатньо використовують надані їм важелі самостійності при формуванні місцевої бюджетної політики в управлінні розвитком територіальних громад. Про це свідчить аналіз виконання місцевих бюджетів районними радами у м. Чернівці (див. табл. 1).

Таблиця 1. Показники виконання місцевих бюджетів по районах м. Чернівці за 2011 рік [8-10]

Структура бюджету	Першотравневий район		Шевченківський район		Садгірський район	
Доходи	тис. грн.	% виконання від плану	тис. грн.	% виконання від плану	тис. грн.	% виконання від плану
Доходи загального фонду	66 674,9	99,9	110 459,8	99,7	30 123,3	99,3
Доходи спеціального фонду	822,8	91,9	1 013,6	95,6	481,4	50,1
Видатки	тис. грн.	% виконання від плану	тис. грн.	% виконання від плану	тис. грн.	% виконання від плану
Видатки загального фонду	59 632,2	99,4	110 856,2*	99,9*	29 018,3	99,6
Видатки спеціального фонду	7 130,9	91,5	дані відсутні	дані відсутні	1 426,6	63,5

*Примітка: Видатки по Шевченківському району наведені в загальному вигляді, тобто без розподілення на загальний та спеціальний фонд.

Розрахунки показали, що за загальним фондом спостерігається фактичне виконання за показниками у всіх районах, проте щодо доходів і видатків спеціального фонду – суттєве недовиконання плану. Ключовою проблемою є те, що станом на 01.01.2012 року утворилась кредиторська заборгованість за «непроведеними» поточними та капітальними видатками: в Першотравневому районі – 701,39 тис. грн., Шевченківському – 635,9 тис. грн., Садгірському – 504,7 тис. грн. Зазначені дії призвели до погіршення фінансового стану підприємств, установ, організацій, які фінансуються з районних бюджетів. Це свідчить про те, що в місцевих радах не упорядковані процеси формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, що здійснюються органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. Взаємовідносини між радою,

депутатами ради та іншими учасниками бюджетного процесу складаються за усталеною практикою, а не відповідно до чіткої та однозначної процедури. За умов відсутності такої процедури утруднюється можливість депутата місцевої ради активно долучитися до бюджетного процесу, посилюється інформаційна закритість органів виконавчої влади. Впорядкувати цей процес може Бюджетний Регламент ради.

Запропонований Бюджетний регламент (див. табл. 2) розроблений відповідно до Конституції України, Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про доступ до публічної інформації» та інших нормативно-правових актів

Таблиця 2. Бюджетний регламент місцевої ради

Стадії бюджетного процесу	Зміст робіт	Виконавці
Підготовча робота	Утворення робочої групи з питань формування проекту рішення ради про бюджет.	Виконавчі органи ради, депутатські комісії.
	Аналіз депутатських запитів, звернень та відповідей, проведення громадських слухань, висвітлення у ЗМІ, підготовка заявок та рекомендацій до проекту бюджету.	Головфінуправління виконавчого органу ради та Робоча група.
Складання проекту бюджету (1 стадія)	Збір бюджетних запитів.	Управління і відділи виконавчих органів.
	Оброблення матеріалів.	Головфінуправління виконавчих органів. та Робоча група.
	Отримання від Мінфіну України необхідної інформації.	Виконавчі органи (ч.1 ст.75 БКУ).
	Надання інформації Мінфіну України для проведення необхідних розрахунків.	Виконавчі органи (ч.2 ст.75 БКУ).
	Розроблення і доведення до головних розпорядників бюджетних коштів форми бюджетних запитів та інструкції щодо їх заповнення.	Головне фінансове управління виконавчого органу (ч.3 ст.75 БКУ).
	Організація складання бюджетних запитів, подання їх до головного фінансового управління виконавчого органу. Перегляд мережі, штату і контингенту та подання їх з відповідними обґрунтуваннями для узагальнення Головфінуправлінню виконавчого органу. Забезпечення своєчасного та якісного розгляду показників проектів мережі розпорядників бюджетних коштів.	Головні розпорядники бюджетних коштів.
	Аналіз бюджетних запитів, поданих головними розпорядниками бюджетних коштів.	Головне фінансове управління виконавчого органу та Робоча група.
	Прийняття рішення про внесення кожного бюджетного запиту до пропозиції проекту бюджету.	Начальник головного фінансового управління виконавчого органу та Робоча група.
	Отримання від Мінфіну України розрахунків прогнозних/визначених обсягів міжбюджетних трансфертів, методики їх визначення.	Виконавчі органи.
	Доведення виконавчим органам місцевих рад і РДА відповідних обсягів субвенцій на здійснення державних програм соціального захисту.	Виконавчі органи.
	- Розрахунок граничних обсягів, фактичних і прогнозних показників надходжень до бюджету та соціально-економічного розвитку, попередній прогноз доходів і витрат бюджету з порівнянням їх з показниками за попередні 3 роки.	Головне фінансове управління виконавчого органу.
	Формування проекту бюджету і підготовка проекту рішення про бюджет.	Головфінуправління виконавчого органу та Робоча група.
Розгляд проекту бюджету (2 стадія)	Розгляд проекту рішення про бюджет, підготовка висновків і передача його до ради в разі схвалення, оприлюднення на веб-сайті рішення з додатками.	Виконавчі органи, Постійні комісії.

Продовження табл. 2

1	2	3
	Розгляд, аналіз та узагальнення всіх пропозицій про зміни та доповнення до проекту бюджету, підготовка висновків.	Постійна комісія ради з питань бюджету і комунальної власності.
Затвердження бюджету (3 стадія)	Доповідь про проект рішення про бюджет.	Начальник головфінуправління виконавчого органу.
	Співдоповідь про проект рішення про бюджет.	Голова постійної комісії ради з питань бюджету і комунальної власності.
	Обговорення доповіді, співдоповіді та проекту рішення про бюджет.	Депутати ради.
	Затвердження проекту рішення про бюджет або ухвалення іншого рішення з цього приводу.	Рада.
	Оприлюднення на офіційному веб-сайті ради рішення про бюджет.	Рада.
	Забезпечення доступу громадськості до матеріалів до бюджету.	
Виконання бюджету	Затвердження розпису бюджету, (ч.3 ст.78 БКУ).	Головфінуправління виконавчого органу.
	Забезпечення виконання бюджету, (ч.1 ст.78 БКУ).	Виконавчі органи.
	Забезпечення відповідності розпису бюджету встановленим бюджетним призначенням.	Начальник головного фінансового управління виконавчого органу.
	Загальна організація та управління виконанням бюджету.	Головне фінансове управління виконавчого органу.
	Забезпечення своєчасного та в повному обсязі надходження до бюджету податків і зборів відповідно до (ч.5 ст.78 БКУ).	Державна податкова служба.
	Облік всіх бюджетних надходжень, повернення помилково зарахованих коштів.	Головне управління Держказначейства.
	Здійснення прийому, зберігання та перерахування доходів бюджету.	Установи банківської системи.
Контроль за виконанням бюджету та дотриманням законодавства	Контроль за правильними і своєчасними розрахунками з бюджетом усіх платників податків, зборів, платежів.	Державна податкова служба.
	Контроль правильності зарахування доходів бюджету за кодами бюджетної класифікації.	Головне управління у Держказначейства.
	Контроль за виконання дохідної частини бюджету (ч.2 ст.111 БКУ).	Головфінуправління виконавчого органу.
Внесення змін до бюджету	Подання до ради офіційного висновку про перевиконання чи недовиконання дохідної частини загального фонду, про обсяг залишку коштів загального та спеціального фондів (крім власних надходжень бюджетних установ) (ч.7 ст.78 БКУ).	Головне фінансове управління виконавчого органу.
	Розгляд доцільності ухвалення рішення про внесення змін, окрім змін, що стосуються отримання державних субвенцій.	Робоча група та постійна комісія ради з питань бюджету.
	Ухвалення рішення про внесення змін до рішення про бюджет (ч.8 ст.78 БКУ).	Рада.
	Оприлюднення в ЗМІ рішення про внесення змін.	Рада.
Звітування про виконання бюджету	Звіт перед міськ./облрадою про витрачання коштів резервного фонду бюджету.	Виконавчі органи.
	Розгляд ходу виконання бюджету на пленарних засіданнях ради на засіданнях постійних комісій.	Рада, Постійні комісії.
	Ухвалення звіту календарного періоду (1 квартал, 1 півріччя, 9 місяців, рік), подання.	Виконавчі органи.
	Перевірка і винесення звіту календарного періоду на розгляд сесії ради.	Постійна комісія ради з питань бюджету і комунальної власності.
	Затвердження звіту календарного періоду про виконання бюджету або ухвалення іншого рішення з цього приводу.	Рада.
	Оприлюднення рішення про виконання бюджету.	Рада.
	Публічне представлення інформації про виконання бюджету.	Рада.
	Інформування виборців про виконання бюджету.	Депутати ради.

України, що регулюють бюджетні відносини, а також Регламенту роботи місцевої ради. Запропонований Бюджетний регламент дозволить задіяти потенціал депутатів ради, які особисто відповідають перед виборцями, зобов'язані захищати інтереси відповідної територіальної громади та її частини – виборців свого виборчого округу, виконувати їх доручення в межах повноважень, наданих законом, брати активну участь у здійсненні місцевого самоврядування

Висновки, перспективи подальших досліджень.

1. В умовах соціально-економічної нестабільності в Україні зростає роль місцевих бюджетів у фінансуванні потреб територіальної громади.

2. Одним із стратегічних пріоритетів України на державному рівні є зменшення диференціації соціально-

економічного розвитку регіонів та перехід до конвергентної моделі, а на регіональному – активізація власного ресурсного потенціалу та збільшення його конкуренції, пошук додаткових стимулів залучення громади до процесів розподілу бюджетних коштів.

3. Більшість вітчизняних муніципальних органів влади недостатньо використовують надані їм важелі самостійності, тому пропонуємо запровадити Бюджетний регламент ради з метою упорядкування процесів формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, що здійснюються органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду, а також регламентації взаємовідносин між радою, депутатами ради та іншими учасниками бюджетного процесу.

Список літератури

1. Величко, О. В. Роль місцевих бюджетів та муніципальних органів влади в управлінні розвитком регіонів [Текст] / О. В. Величко, В. В. Філіппов // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 2 (20). – С.127-131.
2. Джеферова, Л. Р. Бюджетний механізм формування та використання фінансових ресурсів регіону [Текст] : дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.08. / Л. Р. Джеферова, 2009.
3. Пилипів, В. О. До питання про федералізацію України: проблеми забезпечення бюджетної самодостатності регіонів [Текст] / О. В. Пилипів // Економіка України. – 2011. – № 3 (592) – С.26-34.
4. Сторонянська, І. З. Бюджетна політика в умовах формування моделі конвергентного регіонального розвитку в Україні [Текст] / І. З. Сторонянська // Економіка України. – 2010. – № 3 (580) – С.43-54.
5. Бюджетний моніторинг : Аналіз виконання бюджету за січень-березень 2012 року / [Щербина І. Ф., Рудик А. Ю., Губенко В. В. та ін.] ; ІБСЕД, Проект "Зміцнення місцевої фінансової ініціативи в Україні" (ЗМФІ – II) впровадження, USAID. – К., 2012. – 83.
6. "Що має знати депутат місцевої ради ?", Книга 3. Бюджет і бюджетний процес на рівні місцевого самоврядування в Україні : навчальний посібник – К. : ІПО, 2011. – 160с.
7. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Нормативні акти: сайт Першотравневої районної ради у місті Чернівці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prvk.cv.ua>.
9. Нормативні акти: сайт Шевченківської районної ради у місті Чернівці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.shevrada.cv.ua>.
10. 10. Нормативні акти: сайт Садгирської районної ради у місті Чернівці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sadgora.cv.ua>.

РЕЗЮМЕ

Бабух Ілона

Роль местных бюджетов и органов местного самоуправления в управлении развитием территориальных общин

Исследованы тенденции, касающиеся мобилизации и использования ресурсов местных бюджетов в современных условиях, вопросы регламентации взаимоотношений между участниками бюджетного процесса в местных советах, проблемы прозрачности местной бюджетной политики. Предложено авторский подход касающийся "бюджетного регламента местного совета" как механизма формирования и использования финансовых ресурсов территориальной общины.

RESUME

Babukh Iлона

Role of local budgets and local government in the management of community development

The article examines trends in local budgets resource mobilization and usage in modern terms. The issues of the regulation of relations between members of the budget process in local councils are considered. The problem of transparency of local fiscal policy are shown. Author proposes an approach to "fiscal regulations of the local council" as a mechanism for the formation and use of financial resources of the local community.

Стаття надійшла до редакції 02.10.2012 р.